

עקרונות אתיים להוראה במכללה ובאוניברסיטה^a

Harry Murray, Eileen Gillese, Madeline Lennon, Paul Mercel and Marilyn Robinson, The University of Western Ontario^b

מאמר זה מציג חלקים עיקריים שעובדו ממסמך של תשעה עקרונות אתיים להוראה במוסדות החינוך הגבוה. המסמך עוצב על ידי האיגוד של מרכזי ההוראה בקנדה - The Society for Teaching and Learning in Higher Education (STLHE) ונועד להפצה לכל הפרופסורים באוניברסיטאות בקנדה. המניע לעיצוב העקרונות היה הצורך בהצהרה שמבהירה את החובות ואת כללי האחריות של המורים במוסדות החינוך הגבוה, להלן תשעת העקרונות שנוסחו במסמך.

דוגמאות לפגיעה בדרישה האתית למומחיות בתכנים: כאשר המרצה מלמד נושאים שאין לו בסיס ידע מספיק רחב עליהם; כאשר המרצה מפרש באופן לא מדויק או אפילו שגוי ממצאי מחקר, כדי לתמוך בתיאוריה או במדיניות חברתית ופוליטית שמועדפות על ידיו; כאשר המרצה מלמד רק את הנושאים שהם מענייניו האישי.

עיקרון 1: מומחיות ושליטה בתוכן מורה באוניברסיטה צריך להיות בעל רמת ידע גבוהה ועליו לוודא שתוכן הקורס שהוא מלמד הוא עדכני, מדויק, מייצג ומתאים למיצוב של הקורס במסגרת תכנית הלימודים של הסטודנט.

המורה צריך להתאים את התכנים של הקורס למטרות הקורס ולהכין את הסטודנט לקורסים שלאחריו, במיוחד הללו המבוססים עליו. המורה אחראי להשגת רמה מתאימה של מומחיות בכלל התכנים הרלוונטיים לקורס, ולא רק בנושאים שהם בתחומי העניין האישיים שלו. כדי להשיג מומחיות בתכנים, המורה צריך להתעדכן באופן שוטף בכל תחומי התוכן הרלוונטיים לקורס, להכיר את התכנים של קורסים שמשמשים כבסיס לקורס זה או נסמכים עליו ולתת במסגרת הקורס ייצוג הולם לנושאים החשובים ולנקודות המבט המרכזיות של התחום. הייצוגיות של התכנים פירושה הצגת דעות ומשמעויות שונות הנוגעות לתוכן והצגת נקודות מבט מייצגות בפרספקטיבה מתאימה.

עיקרון 2: מומחיות ושליטה פדגוגית המורה באוניברסיטה צריך להציג לסטודנטים את מטרות הקורס, להכיר שיטות ואסטרטגיות הוראה מוגוונות ולבחור את אלו מביניהן שעל בסיס עדות מחקרית (כולל מחקר אישי רפלקטיבי) עוזרות לסטודנטים להשיג את מטרות הלמידה

המורה צריך להיות בעל כישורים פדגוגיים וידע שיאפשרו לו לבחור שיטות הוראה יעילות, להציג את מטרות הקורס ולתת לסטודנטים הזדמנויות לתרגול, לאימון ולמשוב. כמו כן, על המורה להיות מסוגל להתמודד עם גורמי השונות בין התלמידים. המורה צריך להכיר את סגנונות הלמידה המגוונים של תלמידיו ולהתאים להם את שיטות ההוראה שלו. המורה צריך לנקוט בצעדים פעילים כדי להתעדכן באסטרטגיות הוראה שמקדמות את למידת הסטודנטים. לשם כך עליו לקרוא ספרות עדכנית בנושאי הוראה (הן כלליים והן ייחודיים לתחום הרלוונטי), להשתתף בסדנאות, בימי עיון ובכנסים ולהתנסות בשיטות הוראה מיוחדות,

^a המאמר תורגם, תומצת ועובד על ידי העורכת הראשית מתוך:

Murray, H., Gillese, E., Lennon, M., Mercer, P. & Robinson, M. 1996. Ethical principles for college and university teaching. *New Directions for Teaching and Learning*, 66, 57-63.

^b Harry Murray, Eileen Gillese, Madeline Lennon, Paul Mercel; Marilyn Robinson

הם חברי סגל אקדמי בהתאמה בתחומים של פסיכולוגיה, משפטים, אמנות חזותית, פיזיולוגיה ופיזיולוגיה/פיתוח חינוכי. כולם חברים באיגוד של מרכזי ההוראה בקנדה וכולם קיבלו פרס קנדי יוקרתי על מצוינות בהוראה באוניברסיטה.

אין זה ברור מתוכן המאמר המקורי אם המסמך נכתב על ידי חמשת האנשים הללו, אבל משתמע כך.

מייחס מחקר או פרסום לעצמו בלבד או כשהוא כותב את שמו במקום ראשון בפרסום המדווח על עבודה מחקרית שנהגתה, תוכנה ובוצעה על ידי סטודנט שלו ששיתף עימו פעולה; כשמורה אינו מזכיר בפרסום מסוים המופיע בשמו סטודנטים שעבדו עימו על נושא הפרסום ושתרמו לו באופן משמעותי, או כשמורה מחייב סטודנטים בקורס שלו לעסוק בפרויקט שהוא מוביל ומטיל עליהם משימות בפרויקט זה שאינן רלוונטיות למטרות הקורס.

עיקרון 5: יחסים דואליים - בעלי משמעות כפולה - עם סטודנטים

כדי להימנע מניגוד עניינים, המורה לא יקיים עם הסטודנטים יחסים דואליים, העלולים לפגוע בהם באופן אישי, לפגוע בהתפתחותם או להוביל להעדפתם (למעשה או במשתמע) מצד המורה

ביחסיו עם הסטודנטים המורה צריך להתמקד אך ורק במטרות פדגוגיות ובדרישות אקדמיות. כל יחס מסוג אחר בין המורה לסטודנט עלול להזיק לאובייקטיביות של המורה ביחס לסטודנט או להפריע להתפתחותו של הסטודנט. דוגמאות לפגיעה בדרישה האתית להימנעות מיחסים דואליים עם סטודנטים: קיום כל צורה שהיא של יחסי מין או יחסים אישיים אחרים עם סטודנט; הכללתו בקורס של סטודנט המקורב למורה בדרך כלשהי (למשל קרוב משפחה של המורה או של מישהו המקורב למורה); התחברות יתרה עם סטודנטים מחוץ לחדר הכיתה, ביחיד או בקבוצה; מתן הלוואה לסטודנט או קבלת הלוואה מסטודנט; הענקת מתנות לסטודנטים או קבלת מתנות מסטודנטים. אף שיתכן שהמורה מאמין שהוא שומר על אובייקטיביות במצבים כמו אלו, סטודנטים אחרים עלולים לתפוס את המורה כמעניק יחס מועדף לתלמיד כזה על חשבון הסטודנטים האחרים. מצב זה עלול ליצור מתח והרגשה של חוסר הוגנות. מורה שלא יכול לבטל את הגורם ליחס דואלי, צריך להודיע על כך לממונה עליו בהקדם האפשרי, כדי לבדוק אפשרות לסידור חלופי לפיקוח ולהערכה של הסטודנט. דוגמה לסוג אחר של יחסים דואליים לא רצויים היא דרישה (כחלק מדרישות הקורס) מהסטודנטים להשתתף בתנועה או בפעילות פוליטית שהמרצה ממליץ עליה.

עיקרון 6: חיסיון

על המורה להתייחס לציונים של התלמידים, לרישום הנוכחות שלהם ולתקשורת האישית בינם לבינו כאל חומרים חסויים שמותר לדווח עליהם רק בהסכמה מראש של הסטודנט ולמטרות אקדמיות לגיטימיות, או אם יש יסוד להאמין שדיווח של המידע הזה יועיל לתלמיד או ימנע נזק מאחרים

הסטודנטים זכאים לאותה רמה של אמון וחסיון ביחסיהם עם המרצים כפי שקיימת ביחסי עורך דין עם לקוח או ביחסי רופא עם חולה. פגיעה בחיסיון של הסטודנט יכולה לגרום לסטודנטים לאבד את אמונם במורה ולפגוע במוטיבציה שלהם ללמידה. המורה צריך להציג בתחילת כל סמסטר את מכלול הכללים ואת המדיניות באשר לחיסיון של נתוני הסטודנטים.

המתאימות לקורס מסוים או לקבוצה מסוימת של תלמידים. דוגמאות לפגיעה בדרישה האתית למומחיות פדגוגית: שימוש בשיטות הוראה או הערכת תלמידים שאינן מיועדות להשגת מטרות הקורס; אי-מתן הזדמנויות מתאימות לתלמידים להתאמן או ללמוד מיומנויות וכישורים שכלולים במטרות הקורס ושעליהם יבחנו עליהם במבחן הסופי.

עיקרון 3: טיפול בנושאים רגישים

המורה באוניברסיטה צריך לטפל בנושאים רגישים או המעוררים אי-נוחות באופן פתוח, הגון, ובגישה חיובית

המורה צריך לזהות את הנושאים מבין תוכני הקורס שעלולים לעורר רגישות בקרב חלק מהסטודנטים ולהסביר את הסיבות להכללתם בסילבוס. המורה צריך להציג לסטודנטים את נקודת המבט שלו בקשר לנושאים אלו ולהציג אותם בהשוואה לגישות או למשמעויות חלופיות. כדי להבטיח אווירה בטוחה ופתוחה לדיונים, המורה צריך לעודד את כל התלמידים להציג את העמדות שלהם ביחס לנושאים הרגישים, להציג כללי בסיס לדין, לכבד גם סטודנטים שחולקים על דעתו ולעודד את הסטודנטים להתנהג באופן שמכבד את עמיתיהם ואת דעותיהם. דוגמאות לנושאים רגישים: נושאים בעלי רקע מגדרי, דתי, עדתי או פוליטי, שהדעות עליהם עשויות להיות שנויות במחלוקת.

עיקרון 4: פיתוח הסטודנטים

האחריות הבסיסית של המורה היא לתרום להתפתחות האינטלקטואלית של הסטודנטים, לפחות בהקשר של תחום המומחיות שלו. עליו להימנע מפעולות העלולות לפגוע בפיתוח הסטודנטים

האחריות הבסיסית של המורה היא לתכנן הוראה שמאפשרת למידה טובה ושמעודדת חשיבה עצמאית ובלתי-תלויה של הסטודנטים. עליו לנהוג בסטודנטים בכבוד ולהימנע מפעולות שפוגעות בפיתוחם.

דוגמאות לפגיעה בדרישה האתית לפיתוח הסטודנטים: מורה המגיע לכיתה ללא הכנה ראויה להוראה; מורה אשר איננו מתכנן שיטות פדגוגיות להוראה יעילה; מורה המאלץ סטודנטים לאמץ ערכים או נקודות מבט שהוא מחזיק בהם; מורה שאינו מאפשר במהלך דיון בכיתה להעלות פרשנויות תיאורטיות חלופיות לפרשנות שהוא מציג.

פגיעות נוספות מתרחשות כשהמורה מתעלם מהבדלי המעמד והכוח שבינו לבין הסטודנטים ומתנהג בדרכים שמנוצלות, משפילות, מזיקות או פוגעות בסטודנטים. למשל, כשמורה מפלה לרעה סטודנט על רקע של מגדר, גזע, דת או עמדה פוליטית; כשמורה מעיר הערות משפילות לסטודנטים; כשמורה

המוצהרות של הקורס או שלא ניתנה לתלמידים במהלך הקורס הזדמנות נאותה לתרגול שלהם. המורה מלמד שתי כיתות מקבילות של אותו קורס, אך משתמש בהליכי הערכה שונים או בסטנדרטים שונים בהערכת כל אחת מהן, ולכן ציון של תלמיד עשוי להשתנות בהתאם לכיתה שבה הוא לומד.

עיקרון 9: כבוד למוסד

המרה צריך להכיר ולכבד את המטרות החינוכיות, את המדיניות ואת הסטנדרטים של המוסד האקדמי שבו הוא מלמד. למורה יש אחריות לפעול לטובת המוסד האקדמי, לקיים את הסטנדרטים ואת המטרות של המוסד, להישמע לכללים, לנהלים ולמדיניות של המוסד, הנוגעים להוראה ולחינוך הסטודנטים

דוגמאות לפגיעה בדרישה האתית למתן כבוד למוסד: מעורבות בפעילות רבה במוסד אקדמי אחר, כזו שמתנגשת עם האחריות להוראה במוסד המקורי; התעלמות מכללי המוסד ומהנהלים הנוגעים למתן סילבוס ובחינות או להתנהגות אקדמית ראויה.

לסיכום, החתומים על מאמר זה מאמינים שקיום של קוד אתי מהסוג המתואר במאמר יתרום לשיפור כללי בהוראה במכללות ובאוניברסיטאות.

דוגמאות להפרת החיסיון של נתוני הסטודנטים: העברת ציוני התלמיד למעסיק פוטנציאלי, לחוקר פרטי או לצוות מחקר; דיון עם חבר סגל בציוני סטודנט או בבעיות למידה של סטודנט; שימוש במידע שהועבר למורה באופן אישי למטרות הוראה או מחקר; אי-הגנה על סודיות ציוני התלמיד במבחנים או בעבודות, למשל על ידי השארת עבודות עם ציון במקום פומבי נגיש לכול (לדוגמה מחוץ למשרד המורה).

עיקרון 7: כבוד לעמיתים

המורה יכבד את עמיתיו להוראה ויעבוד עימם בשיתוף פעולה כדי לקדם את פיתוח הסטודנטים

אם יש חילוקי דעות בין מרצים בקשר להוראה, יש ליישב אותם באופן פרטי וחסוי ובאופן שלא יפגע בפיתוח הסטודנטים. דוגמאות לפגיעה בדרישה האתית לשמירה על כבוד העמיתים: כשמרצה מעיר בכיתה הערת ביקורת או הערה מעליבה בקשר להוראה של מרצה אחר (למשל שמידע שניתן בקורס אחר על ידי מורה אחר הוא מיושן ולא שימושי); כשמרצה מסרב לאשר לתלמיד ללמוד אצל מרצה שנמצא ביחסי איבה עימו, אף שהקורס עשוי להועיל לסטודנט; כשוועדת תכנית הלימודים מסרבת לשלב בתכנית הלימודים קורסי חובה ממחלקה אחרת שמתחרה עם המחלקה על רישום תלמידים.

עיקרון 8: הערכה תקפה של ביצועי הסטודנטים

המורים אחראים לשימוש בשיטות הערכה תקפות, שקופות, הוגנות והולמות למטרות הקורס

המורה צריך להכיר מחקרים (כולל אישיים-עצמיים) על היתרונות והחסרונות של מגוון שיטות הערכה. על בסיס מידע זה, המורה צריך לבחור בשיטות הערכה שמתאימות למטרות הקורס, ובתוך כך - מהימנות ותקפות ככל האפשר. בתחילת הקורס המורה צריך להציג לסטודנטים את שיטות הערכה ואת מדיניות הצינון ולקיים מדיניות זו (פרט למקרים חריגים שבהם הדבר אינו מתאפשר בגלל סיבות אובייקטיביות). הצינון של העבודות צריך להתבצע בזירות, בהוגנות ובאובייקטיביות, ככל האפשר. הסטודנטים צריכים לקבל משוב מדויק ומהיר (בתלות במספר התלמידים בקורס) על הביצועים שלהם במהלך הקורס ובסופו, הסבר על אופן קביעת הצינון והצעות בונות לשיפור המצב שלהם בקורס. נוסף על כך, המורים צריכים לנהוג בהגינות ובאובייקטיביות בבואם לכתוב מכתבי המלצה לסטודנטים. דוגמאות לפגיעה בדרישה האתית להערכה תקפה: המורה מציין את עבודות התלמידים על מיומנויות וכישורים שלא נכללו בין המטרות

